

Říká, že má štěstí, protože si může celý život hrát. Ředitelka Divadla Spejbla a Hurvínka, loutkoherečka a scenáristka **Helena Štáchová**, propůjčuje půlstoletí hlas Máníčce i paní Kateřině. Hereckou i životní partnerku Miloše Kirschnera navíc těší, že v rodinné loutkoherecké tradici pokračují i obě jejich děti, Denisa a Miloš Kirschnerovi.

Text: LUCIE DRAHOŇOVSKÁ
Foto: MICHAL SVÁČEK, MAFRA

V divadle ještě nekoncím!



S Helenou Štáchovou a její dcerou Denisou Kirschnerovou jsme si povídaly v zázemí Divadla S+H. Během rozhovoru k nám čas od času dolehl dětský smích. Není divu, tak jako každé všední dopoledne zaplnili hlediště divadla nejmenší diváci, kterým přináší Spejbla s Hurvínkem radost téměř celé století.

Vyrůstala jste v umělecky založené rodině. Jak vás ke kultuře vedli vaši rodiče?

Helena: Maminka byla profesorkou řečtiny, filozofie a latiny. Byla velmi jazykově nadaná, kreslila a psala literární scénáře pro studenty. To jí umožnilo, aby mohla setrvat na škole i během šílených let, kdy slovo filozofie patřilo mezi sprostá slova. Hbitě se tehdy přeorientovala na ruštinu, kterou však nikdy nestudovala. Každou lekci musela nastudovat dopředu, aby měla náskok před svými žáky. Muselo to pro ni být zručné, ale zvládla to. Tatínek byl inženýr a hrál krásně na violu. Tenkrát jsme neměli tolik vzruchů, jako mají dnešní děti, takže jsme hodně četli a poslouchali rozhlas. K umění jsme byli vedeni hravou cestou, a ne z povinnosti, což je ideální způsob, jak dítěti zprostředkovat kulturu. Ne ho nechat čoučet do počítače nebo ho jednou za život navléknout do bílých punčocháčů a odvést do opery.

Dělala jste to stejně jako vaši rodiče i u svých dětí?

Helena: Ano, s větším či menším úspěchem. Jednou jsem je doprovázela se školou do Národního divadla. Během představení jsem si všimla, že Miki sedí jako přimražený a velmi pozorně sleduje, co se děje na jevišti. Seděli jsme tenkrát vysoko na balkoně, takže dole běhali herci malí jako mravenečkové. Byla jsem na syna velice pyšná v domnění, že je pozorný díky mojí výchově. Jenže Miki mi po chvíli povídá: „Maminko, před chvílí jich tam bylo třicet pět a teď jich je třicet devět!“ Počítal herce, aby se nenudil! Očividně to vždy není tak, jak si rodiče představují.

Ale ani vaše první návštěva v divadle prý neproběhla příliš hladce.

Helena: Máte pravdu. Nic nenásvědčovalo tomu, že bych se do něj měla někdy dobrovolně vrátit. Při návštěvě prvního divadelního představení mě vystrašila loutka ducha. Řvoucí mě vyvekli z divadla. A přestože Divadlo S+H, sídlící tehdy v Římské, prošlo několika rekonstrukcemi, navždy si v sobě uchovávám pohled z boční lóže na scénu, která mě tehdy tak vylekala.

Deniso, vy jste v divadle prakticky vyrůstala. Ale slýchávali jste repliky z představení také doma?

Denisa: To ne, naši si práci domů nebrali, zkoušelo se především v divadle. Ale samozřejmě se o něm doma bavili jak mezi sebou, tak s přáteli, kteří k nám chodili na návštěvu. Vlastně to takhle probíhá dodnes, protože v něm s bráchou a mamkou působíme i nadále. Je to pro mě jakési kontinuum. Mámu a tátu navíc práce hodně spojovala v nelehkých životních situacích, které jim život přichystal. Takže je to pro mě takový mix rodiny i práce. Mnozí lidé ze souboru tu navíc působí desítky let. Jsou mi velmi blízcí.

„K umění jsme byli vedeni hravou cestou, což je ideální způsob, jak dítěti zprostředkovat kulturu“

Helena: Neměli jsme babičky ani dědečky, a proto se pro nás divadlo stalo širší rodinou. Vybavuji si, jak jsme jednou odjeli na dovolenou do Špindlu a Deniska vyběhla z hotelového pokoje na chodbu s otázkou, kdepak jsou naši? Nechácala, že jsme tam přijeli jen my čtyři. Takzvanou tetičku k dětem jsme angažovali, až když děti začaly chodit do školy, ale do té doby byly stále s námi. Denisa absolvovala všechna naše zahraniční turné. První krůčky a následný pád se jí povedl u pomníku padlého vojáka v Lucembursku. Na tyto časy mnohdy sentimentálně vzpomínám, když v zahraničí zavítám na místa, která mám spojená s tím, jak jsem tam s ní drncala v kočárku.

Deniso, co si vybavujete při vzpomínce na tatínka?

Denisa: Zásadně mě ovlivnil. Byl velice chytrý a vtipný. Měl obrovské životní zkušenosti. Tolik toho prožil. A tak ve mně nadále setrvává.

Helena: Byl naším guru. Profesně i lidsky. Neměl právě lehký život a všechny překážky zvládal hrdinně a s grácií.

Denisa: Zažila jsem s ním mnoho významnějšího, ale přesto si nejvíc vzpomínám na moment, který mi zpětně připadá jako pocit štěstí: Stáli jsme spolu v teplém letním dešti a on mě držel v náručí. A máma se na nás dívala ze schodů do chaty.

Helena: Základ je v tom, že děti přejímají vzory od svých rodičů. A Miloš byl v tomto ohledu velice slušný člověk. Byl temperamentní a někdy dost vznětlivý.

Denisa: Vzpomínám si, jak si jednou dal předsevzetí, že nás s bráchou bude vzdělávat. Začali jsme s němčinou – a sešli se dvakrát. Táta miloval knihy. Hlavně encyklopedie. A tak jsme měli doma v knihovně například příručku o pěstování kaktusů, které jsme nepěstovali, nebo německou publikaci o tělovýchově a sportu, ačkoliv jsme ho nikdy neviděli cvičit. Stačilo mu, že si přečetl, jak by mělo cvičení vypadat, a tím to skončilo. Vzpomínám si na dva svazky *Už vím, proč*, přičemž s námi probíral kapitulu o výrobě papíru. Měl v sobě cosi ze Spejbla, reagoval podobně, pokud jsme s bráchou neodpověděli dost rychle. Záhy se však vyčerpal a z jeho plánů brzy sešlo. A také si pamatuji, jak mi ve druhé třídě daroval za vysvědčení knížku *Děvčátko, na slovíčko*, kterou chtěly mít všechny holky ze třídy. Pak si ji vzal zpátky, prolistoval ji – a já už ji od té doby nikdy neviděla. Takže jsem v tomto ohledu zůstala nepoučená (smích).

Helena: Oběma dětem táta často chyběl. Hodně pracoval, cestoval s divadlem a byl jim vzácný. Denisa po něm dost tesknila.

Denisa: Sedávala jsem v jeho velkém křesle a říkala, že „táta přijede, tady hačat bude, víno, papat bude“. Je to spousta let, co zemřel, a chybí mi pořád. A přitom bych se ho chtěla ještě zeptat na tolik věcí, třeba v souvislosti s mojí profesí.

Helena: Však to byl on, kdo tvůj profesní zájem o naše divadlo nastartoval výzvou, abys něco napsala.

Denisa: Psala jsem si povídky, ale táta chtěl, abych zkusila napsat i něco pro Spejbla s Hurvínkem. Jejich dialog se mu líbil, tak jsem zkusila i hru *Jak si Hurvíněk s Máničkou hráli na doktora*.

Helena: Miloš byl tehdy mile překvapený, nakolik se jí to povedlo. A hra měla úspěch i v cizině, stejně jako ty další. Je škoda, že nezažil, jak nejen její, ale i Mikiho tvorba pro divadlo pokračuje. Měl by radost. Utěšuji se, že to možná ví a tam někde nahoře nám i divadlu drží palec.

Právě vaše rodinné vztahy v rámci Divadla S+H vám vedení města Praha vytýkalo.

Helena: To však bylo za minulého vedení, které hledalo důvod, jak se nás zbavit. To současné se nám zdá daleko kulturnější, tak doufáme, že dětské divadlo, navíc jediné svého druhu, naopak podpoří. Jednou z mnoha výtek tehdejší garnitury bylo tvrzení, že jsme rodinné divadlo.



Dcera Denisa se stala dramaturgyní divadla.

Což samosebou nejsme. Jen jsme v něm všichni tři zaměstnaní, stejně jako další naši kolegové. Každý z nás má ke své práci odborné vzdělání a ke všemu i náramný pocit zodpovědnosti daný tím, že práci v divadle nepovažujeme za zaměstnání, ale za poslání. Denisa vystudovala na Karlově univerzitě obor kulturologie a má o divadle, jeho dramaturgii i historii větší znalost než kdokoliv jiný. Navíc, nikoho z dětí jsem do divadla nedotáhla já, ale moji kolegové, kteří je tam chtěli. Já bych si je nedovolila protežovat, a kdyby byli špatní, tak bych si takovou ostudu nemohla dovolit.

Platným členem divadla se mezitím stal i váš syn Miloš.

Helena: Miki o divadlo odjakživa velmi stál, na rozdíl od Denisy, která tyto ambice původně neměla. S mužem jsme ho od toho zrazovali, protože jsme věděli, do jaké míry závisí herectví na náhodě. Když vám osud v pravou chvíli nepříhraje dostatek příležitostí, můžete být sebešikovnější a nikdo se o tom nedozví. A taky, kdo dokáže odhadnout, jak daleko jeho talent sahá? Když se už rozhodnete pro divadelní dráhu, musíte si myslet, že z vás bude přinejmenším skvělý Hamlet nebo Julie. A pak hrajete: „Paní, přišlo vám psaní.“ Na prknech, co pro nás znamenají svět, je neúspěch vidět více než v jiných oborech. Proto nejvíce závistivých a zatrpklých jedinců je právě u divadla. Navíc se o hereckých dětech tvrdí, že jsou „protekční“. O to víc se pak musí ukázat. Těm mým se to naštěstí povedlo. Nejen Denisa, ale i Miki, který studoval nejdříve design, potom FAMU – multimédia, se v divadle prosadil. Píše výborné hry, sám si je výtvarně zpracuje a nakonec i zrežuruje. Uplatňuje se také v jiných uměleckých profesích: točí filmy, pracuje na scénářích, ilustruje i píše knížky, právě tak jako Denisa.

INZERCE ▼

Divadlo S+H

- Dodnes se v Supraphonu prodalo přes 5 milionů zvukových nosičů s nahrávkami Divadla S+H.
- Během let získali 33 zlatých, multiplatinovou, 9 platinových a jednu diamantovou desku.
- V roce 2013 bylo divadlo oceněno za celoživotní mistrovství v oboru loutkového divadla zvláštní Cenou Thálie. V současnosti se v německé koprodukcii připravuje i film ve 3D. Natočili spoustu TV představení u nás i v zahraničí. Vydali 50 knízek, hráli ve 33 zemích a ve 22 jazycích.
- Inscenace jsou tlumočeny do znakového jazyka a opatřeny titulky. Nevidomí se mohou s loutkami seznámit před začátkem představení.

NEJVĚŠÍ VÝHROU JSOU DĚTI, KTERÉ SPORTUJÍ

Sazka Olympijský víceboj je společný projekt Sazky a Českého olympijského výboru, který usiluje o návrat dětí zpět k pohybu a zdravému životnímu stylu. S pomocí českých olympioniků se během hodin tělocviku snaží nadchnout děti pro sport a zároveň je motivovat k tomu, aby sportovaly i ve svém volném čase.



Více informací o možnosti zapojení i vašich dětí na www.ceskosportuje.cz/sazkaolympijskyviceboj

Jak to vnímáte vy, Deniso?

Denisa: Působím tu pod známým jménem nějakou dobu. Přeji si, aby naše divadlo pokračovalo, cítím velkou zodpovědnost. Zvláště když si uvědomuji, co všechno může jeho budoucnost ovlivnit. Těší mě, že je zde parta nadšených lidí, pro které není naše scéna přestupní stanicí, ale celoživotní láskou. Když cítíme, jak se nám naše snažení vrací v podobě spokojených diváků i posluchačů, je to náramná radost a důvod, proč to děláme.

Divadlo S+H existuje řadu let a váš nyní čeká hned několik oslav.

Denisa: Myslím si, že se nalézáme ve zlaté éře divadla. Daří se nám, máme spoustu plánů a navíc oslavujeme letos nejen 85 let od zahájení profesionální činnosti, 70 let jsme „Pražáky“, ale 85 je Mánička a Žerykovi, 95 let Spejblůvi. A napřesrok nás čekají Hurvínkovy devadesátiny!

Co připravujete?

Denisa: Těžko vše vyjmenovat, ale nejvíce se těšíme na velkou retrospektivní a interaktivní výstavu k Hurvínkovým narozeninám. Nejdříve se bude konat v Praze a posléze proběhne i v Muzeu loutkářských kultur v Chrudimi.

V souboru divadla působí kromě vašeho dlouholetého kolegy Martina Kláska i mnoho dalších loutkoherců. Tím mají vaši dřevění „upírci“, jak loutkám říkáte, neustálý přísun nové energie.

Helena: Martin Klásek je výborný Kirschnerův následník nejen v rolích Spejbla a Hurvínka. Je i šéfem uměleckého souboru a dobře pečuje o další umělecký vývoj našich mladých talentovaných kolegů. Ti jsou, spolu s Denisou a Mikim, velmi nadějným příslibem do budoucnosti. Stejnou radost mi dělají spousty dětských návštěvníků i mladých lidí, kteří chodí na naše večerní představení pro dospělé.

Nedávno prolétla médii zpráva, že se chystáte do důchodu a že pomyslné divadelní žezlo předáváte vaší dceři.

Helena: Nepiji, nesmilním a nedroguji, a tak si média něco najít musela. Dokonce jsem se ještě předtím dočetla, že pro kruté bolesti zad musím skončit. Žáda mě nebolí, divadlo mě stále baví nejen hrát, ale i kormidlovat. Samosebou s Martinem myslíme na to, kdo nás vystřídá, a typů máme více. Kdo z nich vezme tuto nádhernou, ale i přetěžkou divadelní káru do rukou, se ještě uvidí. Každopádně z našich dřevěných miláčků sirotky neuděláme.

Denisa: Asi to s těmi zády vzniklo tím, že

jsi v jedné reportáži říkala, že hraní s loutkami je na ně dost namáhavé (*smích*).

Helena: Jsem ráda, že to nyní mohu uvést na pravou míru. Až k tomu dojde, každopádně budu já první, kdo to oznámí. Stejně, jako to udělal Miloš Kirschner s Martinem Kláskem, ve kterém objevil svého pokračovatele, a před ním i profesor Skupa, který si vychoval Miloše. I když tam to bylo trochu jinak. Nejdříve Miloš hrál a profesor Skupa se chodil děkovat publiku. Zdá se to být neetické, ale nebylo to hloupé. Skupa zaštilil Milošovy začátky svým jménem a teprve později jej veřejně jmenoval svým nástupcem.

Jak to kdysi bylo i u vašeho nynějšího hereckého partnera Martina Kláska?

Helena: Kirschner dával zpočátku Martinovi příležitost hlavně ve hrách, kde hrál převážně Hurvínek. Na Spejblův tembr a jeho naturel nebyl ještě vzhledem k mladíckému věku vybavený. Hrál v inscenacích pro děti. Až po Milošově smrti začal hrát i pro dospělé a v mnoha cizojazyčných verzích. I pro moji nástupkyni bude asi složitější mluvit spolu s Máničkou i její bábinou Kateřinu, která už je v letech. I já jsem v roce 1971, kdy pro mne byla tato postava vytvořena, měla s její interpretací větší potíže, než je tomu nyní, když jsem ji už mezitím „dorostla“.

„**Děti musí věřit, že Mánička s Hurvínkem jsou jejich kamarádi, a ne hrdinové z dávných dob**“

Tím, jak se časem střídají herci, jdou zároveň vaši dřevění hrdinové s dobou.

Helena: Musí. Jinak by je velcí i malí diváci nepřijali. Dospělí by k nám přestali chodit a děti jsou neúprosné. Když je nezaujmete, dají vám to nekompromisně najevo. Musí věřit, že Mánička s Hurvínkem jsou jejich kamarádi, a ne hrdinové, kteří k nim zavítali z dávných dob. My pouze navazujeme na tradici, co je pamětí doby, ale naše loutky žijí v dnešním světě s jeho tématy, radostmi i starostmi. Kupříkladu v Mikiho hře *Jak s Máničkou šli čerti* je tématem dětská šikana. Nebláhý trend, kdy děti jsou spolužáky hodnoceny podle vnějších atributů, jakými jsou značkové



Denisa jako loutka na tatínkových narozeninách



Denisa s bratrem Mikim v 80. letech

šaty nebo mobily, a ne podle vlastních kvalit. Tomu děti v hledišti moc dobře rozumí. I dospělému světu nastavují naši dřevění klauni groteskní zrcadlo.

Do jaké míry se změnil váš malý divák?

Helena: Velmi výrazně. Dnešní děti jsou daleko informovanější. Mnohdy k neprospěchu věci. V rychlém běhu času jsou také zrychlené. Říkám, že jsou „klipové“, jako by měly v ruce ovladač: když není akce, rychle posunout nebo přepnout. Nechci to bagatelizovat, ale jsou převážně pohodlnými konzumenty, instantní jako kafe: zalít horkou vodou a je hotovo. Nač se za něčím sami pít? Stačí přece kliknout na internet. Abychom upoutali jejich pozornost, musíme jim do jisté míry vyjít vstříc. Zaujmout je hudbou, písničkami, změnou situací, světla, kulis, ale i tak jim hravou, nedidaktickou formou přinést nějaké podstatné sdělení. O životě, světě, rodině, lidech. Na to našťástí děti slyší a návštěva u nás se jim ani jejich rodičům neomrzela. Na počet diváků u nás i ve světě si tedy nemůžeme rozhodně stěžovat. ■

lucie.drahonovska@mfdnes.cz